

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС;
СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

УДК 347.191:347.626
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.1.7>

ВІНТОНЯК Н.Д.

**КОРПОРАТИВНІ ПРАВА, НАБУТІ ОДНИМ З ПОДРУЖЖЯ –
УЧАСНИКОМ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ**

Статтю присвячено дослідженню питання, що стосується набуття корпоративних прав одним з подружжя – учасником товариства з обмеженою відповідальністю. Необхідність такого дослідження пов'язана з тим, що тенденція створення товариств з обмеженою відповідальністю є найбільш поширеною серед інших організаційно-правових форм юридичних осіб корпоративного типу. Подружжя все частіше передає майно, що належить їм на праві спільної сумісної власності, до статутного капіталу товариств, внаслідок чого один з них набуває статусу учасника та стає носієм суб'єктивного корпоративного права.

За результатами дослідження автор дійшов висновку про необхідність закріплення в чинному законодавстві норм, які б сприяли виробленню загального підходу під час розгляду справ про поділ спільного сумісного майна подружжя, переданого до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. Обґрунтовано доцільність внесення змін до Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Пропонується закріпити норми, згідно з якими у разі формування вкладу до статутного капіталу товариства за рахунок об'єктів права спільної сумісної власності подружжя один із подружжя набуває корпоративні права, а інший – право вимоги. Право вимоги надає тому з подружжя, який не є учасником товариства, право на частину: доходів, отриманих іншим із подружжя – учасником товариства; майна, отриманого від відчуження корпоративних прав іншим із подружжя – учасником товариства; майна, отриманого іншим із подружжя – учасником товариства у разі його виходу з товариства та майна, отриманого у разі ліквідації останнього.

Автор пропонує також законодавче закріплення грошової компенсації вартості частини майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності та було використане одним із подружжя для внесення вкладу до статутного капіталу товариства. Якщо ж така компенсація є неможливою, інший із подружжя має право вимоги звернення стягнення на частку у статутному капіталі того з подружжя, хто є учасником товариства.

Ключові слова: *спільна сумісна власність, вклад учасника, статутний капітал, набуття корпоративних прав, право вимоги.*

The article deals with researching an issue concerning the acquisition of corporate rights by one of the spouses who is a Limited Liability Company (hereinafter referred to as LLC) member. The relevance of the current research is dictated by the trend of an LLC being the most widespread legal form of business ownership. Spouses are becom-

---

© ВІНТОНЯК Н.Д. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник (Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України)

ing more likely to buy a membership interest in an LLC by means of contributing their marital property to the LLC authorized capital. Therefore, one of the spouses becomes an LLC member and a subjective rights holder.

Having conducted the research, the author has arrived at a conclusion that it is necessary to establish the norms in the in force legislation that would facilitate the development of a general approach while considering division of marital property (in case of divorce) invested in the authorized capital of an LLC. The relevance of introducing changes to the Law of Ukraine “On Limited Liability and Additional Liability Companies” has been justified. It is suggested to establish the norms pursuant to which contributing marital property to the LLC authorized capital would enable one of the spouses to acquire corporate rights, whereas the other spouse would acquire claim rights. Claim rights enable that of the spouses who is not an LLC member to gain a share in: incomes gained by the spouse who is an LLC member; property acquired upon the alienation of corporate rights by the spouse who is an LLC member; property gained upon the other spouse’s withdrawal from the LLC; property acquired upon LLC liquidation.

The author suggests a legal enforcement of monetary compensation to the spouse who is not an LLC member for the share of marital property contributed to the authorized capital of the LLC by the other spouse. In case it is impossible to seek compensation mentioned above, the other spouse is entitled to claim the share in authorized share capital belonging to the spouse who is an LLC member.

Key words: *marital property, predetermined contribution, authorized capital, acquisition of corporate rights, claim right.*

Вступ. Теоретичне та практичне дослідження питання корпоративних прав, набутих одним з подружжя – учасником ТОВ, не втрачає своєї актуальності. Це пов’язано з тим, що величезної популярності набувають майнові відносини між подружжям, що складаються у зв’язку з унесенням до статутного капіталу товариства майна, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності та набуттям одним із них корпоративних прав. Здебільшого виникають такі питання: чи належать корпоративні права подружжю на праві спільної сумісної власності; чи можна в результаті поділу майна подружжя отримати половину частки іншого з подружжя – учасника ТОВ; чи можна вимагати отримання частини доходу, який виплачується учаснику товариства, або ж частини майна, отриманого у разі його виходу з товариства чи відчуження корпоративних прав?

Постановка завдання. Метою статті є дослідження корпоративних прав, набутих одним з подружжя – учасником ТОВ. Розгляду потребує також питання поділу спільного сумісного майна подружжя, переданого як вклад до статутного капіталу товариства.

Результати дослідження. Товариства з обмеженою відповідальністю є найбільш поширеною організаційно-правовою формою юридичних осіб корпоративного типу. Однак, попри набуття чинності Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» 17 червня 2018 року, ряд питань залишаються відкритими та потребують наукового аналізу. Зокрема, додаткового розгляду потребують відносини, які складаються між подружжям у зв’язку з набуттям одним із них корпоративних прав та внесенням до статутного капіталу ТОВ майна, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності.

Відповідно до ч. 1 ст. 61 СК України об’єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту [1]. Об’єкти, які можуть формувати вклад товариства з обмеженою відповідальністю згідно з ч. 2 ст. 115 ЦК України [2], ст. 13 ЗУ «Про господарські товариства» [3], ст. 13 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [4] можуть перебувати у подружжя на праві спільної сумісної власності. Передати майно, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності як вклад до статутного капіталу ТОВ, один з подружжя може під час створення товариства, у зв’язку із збільшенням статутного капіталу товариства, на підставі договору тощо.

З моменту державної реєстрації власником майна, переданого йому у власність учасниками як вклад до статутного капіталу, стає саме товариство відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 115 ЦК України, п. 1 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про господарські товариства». Один із подружжя набуває статусу учасника ТОВ та наділяється корпоративними правами, які належать винятково йому та є персоналізованими шляхом участі в ТОВ.

Враховуючи те, що корпоративне право є персоніфікованим та неподільним, погоджуємося з В.А. Васильєвою, яка зазначає, що корпоративне право не може перебувати на праві спільної власності [5, с. 112], а відповідно, не може йтися про поділ корпоративних прав між подружжям. Оскільки для того з подружжя, який є учасником ТОВ, право власності (речове право) на майно, що передається у статутний капітал останнього, трансформується в суб'єктивне корпоративне право. Для того ж з подружжя, який не є учасником ТОВ, таке право трансформується у право вимоги.

Право вимоги як майнове право надає тому з подружжя, який не є учасником ТОВ, але передав майно як вклад до статутного капіталу, звернутися з вимогою до іншого з подружжя, який є учасником ТОВ, щодо виплати певних сум, що належать йому згідно із законом та/або договором [6, с. 142–143], а саме:

1. Доходів, отриманих іншим з подружжя – учасником ТОВ, та майна, отриманого іншим з подружжя – учасником ТОВ від відчуження корпоративних прав.

Згідно зі ст. п. 3 ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» учасники товариства мають право брати участь у розподілі прибутку товариства. Відповідно до ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» виплата дивідендів здійснюється за рахунок чистого прибутку товариства особам, які були учасниками товариства на день прийняття рішення про виплату дивідендів, пропорційно до розміру їхніх часток.

Ч. 2 ст. 61 СК України визначено, що об'єктом права спільної сумісної власності є інші доходи, одержані одним із подружжя. Враховуючи наведене, дивіденди, а також доходи, отримані від відчуження корпоративних прав тим з подружжя, який є учасником ТОВ, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

2. Майна, отриманого іншим з подружжя – учасником ТОВ у разі його виходу.

Відповідно до ч. 7-8 ст. 24 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» товариство зобов'язане протягом одного року з дня, коли воно дізналося чи мало дізнатися про вихід учасника, виплатити такому колишньому учаснику вартість його частки. Статутом товариства, що діє на момент виходу учасника, може встановлюватися інший строк для здійснення такої виплати. Вартість частки учасника визначається з огляду на ринкову вартість сукупності всіх часток учасників товариства пропорційно до розміру частки такого учасника.

У результаті виходу з ТОВ корпоративні права того з подружжя, який є учасником припиняються, однак виникає право на отримання грошових коштів або майна в натурі, вартість яких пропорційна частці у статутному капіталі. Відповідно, якщо вклад був сформований за рахунок об'єктів права спільної сумісної власності подружжя, то це майно або грошові кошти набувають режиму права спільної сумісної власності і підлягатимуть поділу між подружжям на підставі ч. 2. ст. 61 СК України.

3. Майна, отриманого іншим з подружжя – учасником ТОВ у разі ліквідації останнього.

Згідно з п. 3. ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» учасники товариства мають право отримати у разі ліквідації товариства частину майна, що залишилася після розрахунків з кредиторами, або грошову вартість цієї частини.

У разі ліквідації ТОВ той з подружжя, який є учасником, отримує частину майна, що залишилося. Це майно з огляду на норму ст. 61 СК України є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя і підлягатиме поділу між ними. Інший з подружжя має право вимагати повноту майна, що залишилося після ліквідації товариства.

4. Компенсацію вартості частини майна, яка була передана одним із подружжя до статутного капіталу ТОВ, без згоди іншого з подружжя та всупереч ст. 65 СК України.

Верховний Суд у складі колегії Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у Постанові від 11 грудня 2019 року у справі № 638/19826/15-ц за позовом про поділ спільного майна подружжя зазначив: «якщо один з подружжя є учасником господарського товариства і вносить до його статутного капіталу майно, придбане за рахунок спільних коштів подружжя, то таке майно переходить у власність цього підприємства, а в іншому з подружжя право власності на майно (тобто речове право) трансформується в право вимоги (зобов'язальне право), сутність якого полягає у праві вимоги виплати половини вартості внесеного майна в разі поділу майна подружжя або право вимоги на половину отриманого доходу від діяльності підприємства.

Згідно з пунктом 28 постанови Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 року № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» вклад до статутного фонду господарського товариства не є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. За змістом частин другої, третьої статті 61 СК України, якщо вклад до статутного

фонду господарського товариства зроблено за рахунок спільного майна подружжя, в інтересах сім'ї, той із подружжя, хто не є учасником товариства, має право на поділ одержаних доходів. У разі використання одним із подружжя спільних коштів у супереч статті 65 СК України інший із подружжя має право на компенсацію вартості його частки» [7].

У разі внесення майна, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності, до статутного капіталу ТОВ без згоди іншого з подружжя та всупереч інтересам сім'ї з огляду на норми ст. 65 СК України інший з подружжя має право на компенсацію тієї частини майна, яка була ним передана до статутного капіталу ТОВ.

5. Звернення стягнення на частину частки у статутному капіталі того з подружжя, хто є учасником ТОВ.

Згідно з п. 1. ч. ст. 10 ЗУ «Про виконавче провадження» заходами примусового виконання рішень є: звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права <...> інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають в інших осіб або належать боржникові від інших осіб, або боржник володіє ними спільно з іншими особами. Ст. 22 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» передбачено особливості звернення стягнення на частку учасника товариства.

Тобто той з подружжя, який не є учасником ТОВ, має можливість здійснити звернення стягнення на частку того з подружжя, який є учасником товариства. Водночас розділяємо думку В.М. Кравчука, який зазначає, що об'єктом стягнення є не частка в статутному капіталі, а частка в майні юридичної особи, пропорційна розміру частки в статутному капіталі (дійсна вартість частки) [8, с. 20]. Мається на увазі, що у разі звернення на частку в майні ТОВ зменшується обсяг корпоративного права на заявлену частку того з подружжя, який є учасником ТОВ.

Висновки. З метою ефективного вирішення спорів, що виникають під час поділу спільного сумісного майна подружжя, переданого до статутного капіталу ТОВ, та набуття одним із подружжя – учасником товариства корпоративних прав, доцільно внести зміни до чинного законодавства, які будуть позитивно впливати на розвиток цивільного обороту та сприятимуть захисту прав та інтересів обох з подружжя.

Зокрема, пропонується в Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» закріпити такі положення:

«Вклад учасника товариства може бути сформований за рахунок об'єктів права спільної сумісної власності подружжя.

У разі формування вкладу до статутного капіталу товариства за рахунок об'єктів права спільної сумісної власності подружжя один із подружжя набуває корпоративні права, а інший – право вимоги.

Тому з подружжя, який не є учасником товариства, надається право вимагати частину:

- а) доходів, отриманих іншим із подружжя – учасником товариства;
- б) майна, отриманого від відчуження корпоративних прав іншим із подружжя – учасником товариства;
- в) майна, отриманого іншим із подружжя – учасником товариства у разі його виходу з товариства;
- г) майна, отриманого іншим із подружжя – учасником товариства у разі ліквідації товариства.

Якщо об'єкти права спільної сумісної власності були використані одним із подружжя одноосібно для внесення вкладу до статутного капіталу товариства, без згоди іншого з подружжя, то останній має право на компенсацію вартості частини майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності.

Якщо компенсація за рахунок майна одного з подружжя – учасника товариства є неможливою, інший із подружжя має право вимоги звернення стягнення на частку у статутному капіталі того з подружжя, хто є учасником товариства».

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України: Закону України від 10.01.2002 року 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 року № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 17.06.2018 року № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.

5. Васильєва В.А. Корпоративне право як об'єкт спадкових прав. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник статей*. 2010. Випуск XXIII. С. 109–112.

6. Вінтоняк Н.Д. Правовий режим корпоративних прав подружжя : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Держ. ВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника», Навч.-наук. юрид. ін-т. Івано-Франківськ, 2019. 213 с.

7. Постанова Верховного Суду у складі колегії Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у Постанові від 11 грудня 2019 року, справа № 638/19826/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86468310>.

8. Кравчук В.М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах : автореф. дисерт. ... докт. юридич. Наук : 12.00.03 / ЛДУВС. Харків, 2010. 38 с.

УДК 347.65/.68

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.1.8>

КАРМАЗА О.О.

СПАДКУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ

У статті розглядаються особливості регулювання спадкових відносин у міжнародному приватному праві України та Угорщини. Визначається місце колізійних норм у системі права України. Обґрунтовано доцільність регулювання суспільних відносин з іноземним елементом в Україні окремим законом України. Піддається критиці пропозиція українських науковців об'єднати в Цивільному кодексі України норми, які регулюють цивільні відносини, і норми міжнародного приватного права. Проаналізовано колізійні норми щодо спадкування, які містяться в Законі України «Про міжнародне приватне право», висловлено пропозиції щодо вдосконалення цих норм. Доведено, що в Україні спадкові відносини з іноземним елементом (міжнародне спадкування) регулюються Законом України «Про міжнародне приватне право», а також міжнародними договорами України. Тобто колізійні норми спадкового права містяться у внутрішньому та міжнародному законодавстві України, які в розумінні ст. 9 Конституції України є національним законодавством України. Колізійними нормами щодо спадкування в Україні є положення про визначення права держави, яке застосовується до відносин спадкування, до заповідальної здатності особи, форми заповіту, а також можливості реалізації автономії волі. Акцентується увага на тому, що Закон України «Про міжнародне приватне право» потребує внесення змін у частині визначення юрисдикції суду й нотаріусів у спадкових справах (пропонується за основу взяти норми закону Угорщини про міжнародне приватне право), а Цивільний кодекс України – відповідних змін щодо розширення форм заповітів (пропонується запровадити в Україні усну форму заповіту). Доведено, що Закон Угорщини «Про міжнародне приватне право» містить подібні та відмінні від закону України про міжнародне приватне право колізійні норми щодо спадкових відносин. Так, у главі XI «Визнання та виконання іноземних рішень» Закону Угорщини про міжнародне приватне, на відміну від Закону України «Про міжнародне приватне право», є окрема стаття, яка стосується рішень іноземного суду в спадкових справах.

Ключові слова: спадкування, міжнародне приватне право, спадкування за законом, спадкування за заповітом, спадкові відносини.

© КАРМАЗА О.О. – доктор юридичних наук, професор (Інститут післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка)